

AUTOR

plk dr Mirostlaw Banasik

rawenna2309@interia.pl

Wydział Bezpieczeństwa Narodowego, AON

BEZPIECZEŃSTWO W ASPEKTCIE ZAGROZEŃ HYBRYDOWYCH

Słowa kluczowe: wojna hybrydowa, zagrożenia, Federacja Rosyjska, Ukraina, NATO, Unia Europejska

Wprowadzenie

Rosyjska agresja na Ukrainie w 2014 r. i nielegalna aneksja Krymu były pierwszym przypadkiem siłowej zmiany granic i włączenia innego państwa do terytorium agresora od czasów zakończenia II wojny światowej. Zdarzenie to zmieniło percepcję zagrożeń dla świata, a szczególnie dla Europy i bezpośrednich sąsiadów Federacji Rosyjskiej (FR). Pogwałcenie przez FR międzynarodowych zasad pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego odbyło się wbrew postanowieniom Karty Narodów Zjednoczonych Organizacji Narodów Zjednoczonych, chociaż Rosja jest stałym członkiem ONZ. Mimo że Rosja podpisała Akt Końcowy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Helsinkach w 1975 r., Memorandum Budapesztańskie o Gwarancji Bezpieczeństwa w 1994 r., jest członkiem Rady NATO-Rosja i Rady Europy, to nie wypełnia postanowień dokumentów i ustaleń członkowskich. Bezprecedensowe złamanie przez Moskwę międzynarodowego prawa, odbudowywanie mocarstwowości Rosji, prowadzenie polityki ekspansji i zastraszanie Zachodu, odbywało się mimo wszystko przy cichej akceptacji NATO i UE, co może być wyrazem braku strategii odpowiedzi. Niepokój państw byłych republik radzieckich, mocno uzależnionych od Rosji pod względem ekonomicznym i energetycznym¹, wywołują wypowiedzi W. Putina, z których wynika, że Siły Zbrojne FR mogą być użyte w celu ochrony ludności rosyjskojęzycznej znajdującej się poza granicami Rosji². Kraje te

1 M. Šešelgytė, *Can Hybrid War Become the Main Security Challenge for Eastern Europe?*, 17 October 2014, s. 2, http://www.europeanleadershipnetwork.org/can-hybrid-war-become-the-main-security-challenge-for-eastern-europe_2025.html [dostęp: 07.07.2015].

2 W FR obowiązują dwa podstawowe kryteria użycia sił zbrojnych: 1) poważne zagrożenie bezpieczeństwa, zwłaszcza zdrowia lub życia obywateli lub żołnierzy stacjonujących za

obawiają się powtórzenia scenariusza ukraińskiego wyrażającego się destabilizacją instytucji państwa, tworzeniem chaosu i bezprawia.

Sytuacja na Ukrainie potwierdza, że nie sprawdziła się teza europejskiego myślenia kategoriami pokojowymi i rozstrzygnięcia konfliktów na drodze dyplomacji. Nie sprawdziła się też, tak często stosowana w minionej dekadzie przez Stany Zjednoczone, strategia użycia *hard power*, a więc regularnych sił zbrojnych. Zaangażowanie się FR na Ukrainie po wyjeździe z kraju W. Janukowicza otwiera nową epokę strategii Rosji w osiągnięciu jej celów politycznych, a z drugiej strony zmienia paradygmat stosowania regularnych sił zbrojnych we współczesnych wojnach, nazywanych hybrydowymi, nieliniowymi lub wojnami nowej generacji. Okazało się, że druga dekada XXI wieku jest dekadą ograniczonego użycia sił zbrojnych, co potwierdza strategia i praktyka USA, Chin i ukrywanie przez FR użycia siły w Abchazji, Południowej Osetii, czy Transnistrii³. Rosja w dążeniu do ekspansji i odbudowywaniu swojej wielkomocarstwowości łączy wiele znanych do tej pory sposobów zastosowania siły z nowymi zdolnościami, pozyskanymi głównie dzięki nowoczesnym technologiom, a także z instrumentami niemilitarnego oddziaływania, w nowoczesną koncepcję holistycznego i wielowymiarowego oddziaływania na najsłabsze elementy siły obronnej wrogiego państwa. Scentralizowana struktura kierowania i proces dowodzenia pozwalają na prowadzenie długotrwałych, skoordynowanych działań w wymiarze dyplomatycznym, informacyjnym, ekonomicznym, militarnym, cybernetycznym. W ten sposób Moskwa osiąga swoje cele strategiczne bez oficjalnego prowadzenia wojny. Inne metody mogą obejmować zagrożenie użycia broni nuklearnej⁴, masowe użycie regularnych sił zbrojnych i wywieranie presji poprzez kreowanie zamrożonych konfliktów. Działanie FR na Ukrainie utwierdza w przekonaniu, że bezpieczeństwo euroatlantyckie staje się coraz mniej stabilne, a środowisko bezpieczeństwa ulega gwałtownym zmianom.

granicą; 2) zwrócenie się przez takie osoby do władz Rosji o udzielenie takiej pomocy. Innym kryterium może być zwrócenie się o pomoc do FR przez władze danego państwa, co pozwoliłoby na legitymizowanie takich działań na arenie międzynarodowej. M. Menkiszak, *Doktryna Putina: Tworzenie koncepcyjnych podstaw rosyjskiej dominacji na obszarze postradzieckim*, Komentarze nr 131, 28 marca 2014, s. 6, http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_131.pdf [dostęp: 07.07.2015].

3 M. Lambert, *Hybrid War at Work in The Post-Soviet Space*, 24 maja 2015, s. 2, <http://estonianworld.com/security/hybrid-war-at-work-in-the-post-soviet-space/> [dostęp: 13.07.2015].

4 S. Chekinov, S. Bogdanov, *The Nature and Content of a New-Generation War*, Military Thought, nr 4/2013, s. 22, http://www.eastviewpress.com/Files/MT_FROM%20THE%20CURRENT%20ISSUE_No.4_2013.pdf [dostęp: 03.07.2015].

Obecnie największe zagrożenia stanowią rosyjskie cele strategiczne, Doktryna Wojenna i posiadane zdolności⁵.

Celem artykułu jest zdefiniowanie wyzwań i zagrożeń dla bezpieczeństwa wynikających z koncepcji prowadzenia wojny hybrydowej przez FR oraz zidentyfikowanie sposobów przeciwdziałania. Rezultaty badań przedstawiono poprzez rozwiązanie następujących problemów:

1. W czym wyraża się istota wojny hybrydowej?
2. Jakie wyzwania i zagrożenia dla bezpieczeństwa wynikają z koncepcji prowadzenia wojny hybrydowej?
3. W jaki sposób należy przeciwstawiać się zagrożeniom hybrydowym?

Pojęcie wojny hybrydowej

Teoria zagrożeń i wojny hybrydowej pojawia się po zakończonym konflikcie Izraela z Hezbollahem w 2006 r. i w zasadzie odnosi się do uwarunkowań zdarzeń poprzedniej dekady. Definicje sformułowane przez F. Hoffmana nie odpowiadają w pełni temu, co obserwujemy na Ukrainie. F. Hoffman podkreśla, że cechą wojen hybrydowych jest powszechne występowanie aktów terroryzmu oraz różnorodnych form przestępczości kryminalnej⁶. Zdefiniował zagrożenia hybrydowe jako przeciwnika, który symultanicznie i adaptacyjnie stosuje zintegrowane połączenie konwencjonalnej broni i nieregularnej taktyki, terroryzmu i elementów kryminalnych w przestrzeni walki dla osiągnięcia celów politycznych⁷. Powyższa definicja nie zdaje egzaminu w konfrontacji z zagrożeniami niekinetycznymi, tak powszechnie występującymi w konflikcie ukraińskim. Tym niemniej wskazuje, że w rezultacie stosowania wojny hybrydowej osiąga się cele polityczne, co wskazuje, że operacjonalizacja koncepcji służy do realizacji strategii. Potwierdzają to doświadczenia ukraińskie. Dlatego też pojęcie wojny hybrydowej w odróżnieniu od poprzednich dekad należy traktować w kategoriach strategicznych. Zatem można postawić tezę, że dobrze wpisuje się w clausewitzowski paradygmat prowadzenia

5 M. Maigre, *Nothing New in Hybrid Warfare: The Estonian Experience and Recommendations for NATO*, German Marshall Fund of the United States, February, 2015, s. 4.

6 F. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies Arlington, Virginia, grudzień 2007, <http://www.comw.org/qdr/fulltext/0712hoffman.pdf> [dostęp: 15.07.2015].

7 F. Hoffman, *Hybrid vs. Compound War*, The Janus Choice: Defining Today's Multifaceted Conflict, 1 października 2009, s. 14, <http://www.armedforcesjournal.com/hybrid-vs-compound-war> [dostęp: 28.05.2015].

walki zbrojnej, który mówi, że wojna jest jedynie kontynuacją polityki innymi środkami⁸. A. Jacobs i G. Lasconjarias proponują bardzo ogólną, ale i uniwersalną definicję wojny hybrydowej, która wydaje się przekonująca, gdyby nie ograniczała się do działań z użyciem przemocy. W ich rozumieniu pojęcie *wojny hybrydowej oznacza formę konfliktu z zastosowaniem przemocy, w którym są zaangażowani aktorzy państwowi i niepaństwowi, stosujący środki konwencjonalnego i niekonwencjonalnego oddziaływania, nieograniczające się do pola walki lub specyficznego, fizycznego terytorium*⁹. W wojnie hybrydowej przestrzeń oddziaływania, w odróżnieniu od tradycyjnej wojny, nie ogranicza się do wymiaru fizycznego, a jest obecna w innych wymiarach, w których do tej pory nie oddziaływały regularne siły zbrojne. Jej istotą jest wywoływanie zaplanowanych i pożądaných efektów, które są synchronizowane. A. Deep uważa, że efekty osiągane dzięki zastosowaniu asymetrycznych technik i taktyki są synchronizowane na wielowymiarowym polu walki¹⁰. Wielowymiarowy charakter walki i znaczenie synergii efektów dostrzega również F. Hoffman. Jego opisowe podejście do zagrożeń i wojny hybrydowej wydaje się dość trafne. Uważa, że zagrożenia hybrydowe łączą się w różnorodne modele walki i obejmują klasyczne zdolności militarne, nieregularną taktykę stosowaną przez nieregularne formacje, akty terrorystyczne, powszechną przemoc i zastraszanie oraz kryminalny chaos. Kontynuując twierdzi, że wojna hybrydowa może być prowadzona zarówno przez państwo, jak i aktorów pozapaństwowych. Uważa, że wielomodalne aktywności mogą być dokonywane przez odrębne podmioty (a nawet jeden podmiot), ale generalnie są one operacyjnie i taktycznie kierowane w głównej przestrzeni walki w celu osiągnięcia efektu synergii w fizycznym i psychologicznym wymiarze konfliktu¹¹. Znaczenie wymiaru psychologicznego dostrzegał J. Messner. Uważał, że oddziaływanie informacyjne i psychologiczne są czynnikami decydującymi o zwycięstwie lub porażce w walce. Stawiał tezę, że w wojnie hybrydowej, psychologia jest czwartym jej wymiarem¹². W

8 C. Clausewitz, *O wojnie*, 1995, s. 28,
http://plikopedia.com/eL8pAJ/clausewitz_o_wojnie_download.zip [dostęp: 03.07.2015].

9 A. Jacobs, G. Lasconjarias, *NATO's Hybrid Flanks: Handling Unconventional Warfare in the South and East*, NDC Rome, nr 112, kwiecień 2015, s. 3.

10 A. Deep, *Hybrid War: Old Concept, New Techniques*, Small Wars Journal, 2 marca 2015, s. 1, <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/hybrid-war-old-concept-new-techniques> [dostęp: 28.05.2015].

11 F. Hoffman, *Conflict...*, s. 8.

12 E. Э. Месснер, *Хочешь Мира, Победи Мятеевойну!*, Москва, 2005, s. 395,
http://militera.lib.ru/science/0/pdf/messner_ea01.pdf [dostęp: 02.07.2015].

Bezpieczeństwo w aspekcie zagrożeń hybrydowych

przeciwieństwie zatem do wojny klasycznej celem wojny hybrydowej nie jest opanowanie terytorium wrogiego państwa, a opanowanie świadomości jego społeczeństwa.

Wyzwania i zagrożenia wojny hybrydowej

Ocena aktywności FR po zajęciu Krymu i zaangażowaniu się w wojnę w Donbasie wskazuje, że cele strategiczne Moskwy nie ograniczają się do destabilizowania sytuacji na Ukrainie, wywierania nacisków na władze w Kijowie i realizowania planu utworzenia Noworosji, ale wykraczają dalej. Odbudowywanie wielkomocarstwowości Rosji i tworzenie strefy wpływów zagraża państwu Europy Wschodniej. Wojna hybrydowa prowadzona przez Moskwę w wymiarze strategicznym jest wymierzona przeciwko całemu NATO, które jest postrzegane jako główne zagrożenie. Putin będzie próbował upokorzyć NATO i podważyć wiarygodność Sojuszu¹³. Rosyjskie nowe podejście do prowadzenia wojny bez oficjalnego jej wypowiedzania łączy wiele znanych elementów w nowoczesną koncepcję zastosowania oddziaływania tzw. twardego i miękkiego, z uwypukleniem tego drugiego¹⁴. Strategia Rosji nie ogranicza się do nieregularnych sił zbrojnych, tak jak określa to definicja Hoffmana, ale przewiduje użycie hybrydowych instrumentów będących w dyspozycji całego państwa. Współczesne wojny nie ograniczają się do zastosowania regularnych sił zbrojnych. Dzięki scentralizowanej strukturze kierowania i procesowi decyzyjnemu Rosja może prowadzić długotrwałe, skoordynowane działania w wymiarze dyplomatycznym, informacyjnym, ekonomicznym, militarnym, cybernetycznym. W ten sposób Moskwa osiąga swoje cele strategiczne bez oficjalnego prowadzenia wojny. Okazało się, że instrumenty niemilitarne nie przynoszą natychmiastowych rozstrzygnięć, tym niemniej są bardziej efektywne niż siły zbrojne. Siły zbrojne, na co wskazuje Doktryna Wojenna FR, w współczesnych konfliktach zawsze będą stosowane, ale tylko wtedy gdy nieefektywne okaże się oddziaływanie instrumentów niemilitarnych i tylko w momentach rozstrzygających o ostatecznych rezultatach konfliktu¹⁵. Fenomen wojny hybrydowej polega na osiągnięciu celów strategicznych, bez potrzeby prowadzenia walki zbrojnej rozumianej w sposób tradycyjny. Potwierdza tę tezę J. Messner, który uważał, że koniec XX wieku zakończy epokę wojen w rozumieniu Clausewitza jako starcia dwóch przeciwstawnych armii¹⁶.

Rosja permanentnie wprowadza stan zagrożenia dla wszystkich państw NATO, o czym świadczy demonstracyjne wykonywanie lotów z

13 M. Šešelgytė, *Can...*, s. 3.

14 J. Lindley-French, *NATO and New Ways of Warfare: Defeating Hybrid Threats*, Conference Report, 19 maja 2015, s. 4, http://www.ndc.nato.int/news/current_news.php?icode=814 [dostęp: 14.07.2015].

15 S. Chekinov, S. Bogdanov, *The Nature...*, s. 22-23.

16 E. Э. Месснер, *Хочешь...*, s. 118.

naruszeniem przestrzeni powietrznej, nie tylko samolotów rozpoznawczych, lecz także uzbrojonych samolotów myśliwsko-bombowych i bombowców strategicznych. Rosja prowokuje i testuje system obronny NATO poprzez grę okrętami podwodnymi w basenie Morza Bałtyckiego¹⁷. Intensywnie prowadzi także agresywne ćwiczenia oparte na scenariuszu działań zaczepnych z użyciem broni jądrowej na całym swoim terytorium i w strefie arktycznej. Stale podnosi budżet obronny i dąży do pozyskania nowych zdolności poprzez realizację programów rozwoju sił zbrojnych zaplanowanych na lata 2010-2020¹⁸. Osnowę dla reform Sił Zbrojnych FR będzie stanowiła koncepcja sieciocentryczności i nieliniowości¹⁹. J. Bērziņš wskazuje, że w transformacji sił zbrojnych FR będą obowiązywały następujące priorytety²⁰: 1) odejście od bezpośredniej destrukcji na rzecz bezpośredniego wpływu; 2) odejście od bezpośredniego unicestwienia przeciwnika na rzecz przyciągnięcia go i przejścia na stronę atakującego; 3) odejście od wojny orężnej na rzecz wojny kulturowej; 4) odejście od użycia regularnych pododdziałów ogólnowojskowych na rzecz kompaktowych, usieciowionych pododdziałów różnorodnych specjalności, zintegrowanych w przestrzeni informacyjnej i prywatnych firm wojskowych; 5) odejście od tradycyjnej, trójwymiarowej walki na rzecz walki informacyjnej/psychologicznej i walki o postrzeganie; 6) odejście od bezpośrednich starć zbrojnych na rzecz walki bezkontaktowej. W rezultacie zrealizowania programów rozwoju sił zbrojnych FR²¹ zamierza posiadać nowe zdolności prowadzenia operacji

17 N. Schadlow, *The Problem with Hybrid Warfare*, 2 kwietnia 2015, s. 2, <http://warontherocks.com/2015/04/the-problem-with-hybrid-warfare/> [dostęp: 28.06.2015].

18 T. Smura, R. Lipka, *Program modernizacji Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej – stan realizacji i perspektywy powodzenia*, Defence24, 21 lutego 2015, http://www.defence24.pl/Blog_program-modernizacji-sil-zbrojnych-federacji-rosyjskiej-stan-realizacji-i-perspektywy-powodzenia [dostęp: 04.07.2015].

19 R. McDermott, *Myth and Reality – A Net Assessment of Russia's 'Hybrid Warfare' Strategy Since the Start of 2014 (Part One)*, 17 października 2014, [http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=42966&cHash=6807c1930eae4cbece171314536d557c#.VWwltEZIPX4](http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews[tt_news]=42966&cHash=6807c1930eae4cbece171314536d557c#.VWwltEZIPX4) [dostęp: 31.06.2015].

20 J. Bērziņš, *Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defense Policy*, Policy Paper no 02, kwiecień 2014, s. 5, <http://www.naa.mil.lv/~media/NAA/AZPC/Publikācijas/PP%2002-2014.ashx#page=6&zoom=60,-97,327> [dostęp: 04.06.2015].

21 Podstawę dla programów modernizacyjnych rosyjskich sił zbrojnych stanowi obowiązująca Doktryna Wojenna. Planuje się, że najpóźniej do 2030 roku FR pozyska 400 nowoczesnych lądowych i morskich międzykontynentalnych rakiet balistycznych, 8 strategicznych okrętów podwodnych wyposażonych w rakiety balistyczne, 20 podwodnych

psychologicznych, mylenia strategicznego i strategicznej komunikacji. Celem rosyjskich reform jest osiągnięcie strategicznej inicjatywy, która jest warunkiem osiągnięcia zwycięstwa.

Kreml efektywnie stosuje *maskirowkę*²², będącą częścią doktryny rosyjskiej od 1930 r. na poziomie strategicznym, operacyjnym i taktycznym. Jednak to co kiedyś było techniką pola walki, obecnie stało się narzędziem strategii państwa i kładzie się cieniem na całą Europę²³. Jest wspomagana walką informacyjną, która ma na celu zatracenie możliwości odróżnienia prawdy od fałszu, rzeczywistości od fantazji. W Doktrynie Wojennej FR z 2014 roku znalazły się zapisy o asymetrycznych sposobach działania, pozwalających niwelować przewagę przeciwnika, uczestniczeniu w konflikcie nieregularnych pododdziałów sił zbrojnych i prywatnych firm wojskowych²⁴. Ważny akcent położono na wykorzystanie sił politycznych i

okrętów wielozadaniowych, 50 okrętów nawodnych, 100 wojskowych instalacji kosmicznych, 600 nowoczesnych samolotów odrzutowych, w tym piątej generacji, 1000 śmigłowców, 28 dywizjonów OP S-400, 38 dywizjonów OPL wojsk lądowych, 20 brygad Iskander-M, 2300 nowoczesnych czołgów, 2000 samobieżnych armat i około 17 000 pojazdów. P. Mattsson, N. Eklund, *Russian Operational Art In The Fifth Period: Nordic And Arctic Applications*, 2013, s. 43, http://www.iesm.pt/cisdi/revista/Artigos/Revista_1_Artigo_1.pdf [dostęp: 07.07.2015].

22 W latach dwudziestych ubiegłego wieku, radzieccy wojskowi opracowali koncepcje tzw. zamaskowanej wojny, która obejmowała różnorodne formy pasywnych i aktywnych działań, mających na celu zmylić przeciwnika i wpływać na kształtowanie opinii publicznej Zachodu. Sowiecki oficer KGB Pavel Sudoplatov, przez ponad 50 lat był odpowiedzialny za prowadzenie wojny partyzanckiej poza terytorium ZSRR. W swojej działalności nie wahał się przed zabójstwami i porwaniami. Na terytorium Niemiec przez wiele lat prowadził działania dezinformacyjne. Założył nielegalną siatkę, której celem było sabotowanie amerykańskich i NATO-wskich instalacji wojskowych. P. Sudoplatov, A. Sudoplatov, *Special Tasks: The Memoirs Of An Unwanted Witness – A Soviet Spymaster*, 30 czerwca 2006, <http://mailstar.net/sudoplat.html> [dostęp: 28.05.2015].

23 J. Lindley-French, *NATO...*, s. 4.

24 Rosyjskie Ministerstwo Obrony i Duma Państwowa pracują nad projektem ustawy *O prywatnych firmach wojskowych*. Będzie ona dotyczyła prawnych ram istnienia w Federacji Rosyjskiej komercyjnych organizacji militarnych mogących posługiwać się bronią typu wojskowego. Jak podaje agencja Ria Novosti, nowe prawo miałoby dotyczyć niepaństwowych, komercyjnych organizacji o charakterze militarnym. Projekt zakłada nie tylko uregulowanie zadań, jakie mogłyby wykonywać takie firmy, lecz także rozszerzenie gamy broni, uzbrojenia i wyposażenia o charakterze wojskowym, które byłyby dla nich dostępne. Nowe prawo ureguluje nie tylko ich działanie poza Federacją, lecz także na jej terytorium. Pierwszym miejscem, w którym takie firmy mogą zostać wykorzystane, jest Krym. Takie organizacje to skuteczne narzędzie „kolonizacyjne”, pozwalające państwu zachować czyste ręce. W przyszłości prywatne firmy wojskowe mogą zostać wykorzystane na innych terytoriach, które „przyłączą się” do Federacji Rosyjskiej. Będą też dobrym narzędziem ochrony interesów rosyjskich koncernów. J. Sabak, *W Rosji powstają prywatne armie*, Defence24, 28 czerwca 2014, http://www.defence24.pl/news_w-rozji-powstaja-

ruchów społecznych, kierowanych i finansowanych z zewnątrz²⁵. Zmiany w poglądach rosyjskich strategów na prowadzenie wojny można zauważyć w artykułach i publicznych wystąpieniach Szefa Sztabu Generalnego Federacji Rosyjskiej²⁶. Generał Gierasimow przedstawił model wojny XXI wieku nazywany wojną nowej generacji²⁷, w którym główny akcent położony jest na środki niemilitarnego oddziaływania dla osiągnięcia celów politycznych i strategicznych. Gierasimow dostrzega znaczenie nowoczesnych technologii. Uważa bowiem, że precyzyjne uderzenia z dystansu na wybrane obiekty infrastruktury krytycznej państw i wybrane obiekty wojskowe, stanowiąc będą nową, bezkontaktową formę przyszłej walki²⁸. Ze względu na asymetrię oraz destabilizowanie wrogiego państwa na całym terytorium i we wszystkich wymiarach jego funkcjonowania, nazywa też przyszłe wojny nielinowymi²⁹. Dotychczasowe doświadczenia na Ukrainie oraz ocena teorii wskazują, że wojna nowej generacji obejmuje wielopoziomowe wysiłki ukierunkowane na destabilizowanie funkcji państwa i zmianę porządku wewnętrznego. W przeciwieństwie do wojny konwencjonalnej *centrum grawitacji* wojny nowej generacji będzie zogniskowane na społeczeństwie³⁰. Rosyjskie postrzeganie współczesnej wojny oparte jest na idei rozgrywania walki w ludzkich umysłach, na co wskazywał Messner. W konsekwencji prowadzi to do wykorzystania na szeroką skalę oddziaływania informacyjnego w celu osiągnięcia przewagi

prywatne-armie [dostęp: 31.05.2015].

25 *Военная доктрина Российской Федерации* (2014), 30 декабря 2014, <http://www.rg.ru/2014/12/30/doktrina-dok.html> [dostęp: 31.05.2015].

26 M. Banasik, *NATO i Unia Europejska a Doktryna Gierasimowa*, [w:] M. Górka, G. Tokarz (red.), *Spoleczno-administracyjny wymiar bezpieczeństwa publicznego*, Koszalin, 2016.

27 Wątpliwe jest, aby autorem teorii wojny hybrydowej Federacji Rosyjskiej był G. Gierasimow, z tego powodu, że w dniu opublikowania artykułu był 3 miesiące na stanowisku. Po drugie, nie był znanym myślicielem rozważającym problemy przyszłych wojen. Po trzecie, tradycją jest, jeszcze od czasów Związku Radzieckiego, że artykuły oficerów sztabu publikowane są pod nazwiskiem Szefa Sztabu Generalnego. Mimo że przyjęło się pojęcie *Doktryna Gierasimowa*, to wiele cech operacji przeprowadzonej na Krymie wskazuje, że jej autorem był poprzedni Szef Sztabu, Nikołaj Makarow.

28 M. Banasik, *NATO...*

29 В. Герасимов, *Новые Вызовы Требуют Переосмыслить Формы и Способы Ведения Боевых Действий*, *Российской Федерации*, Генерал Армии, Опубликовано в выпуске № 8 (476) за 27 февраля, 2013, <http://www.vpk-news.ru/articles/14632> [dostęp: 31.05.2015].

30 M. Banasik, *Wojna hybrydowa w teorii i praktyce Federacji Rosyjskiej*, Kwartalnik Bellona, nr 2/2016, Warszawa, 2016.

psychicznej, doprowadzenia do frustracji i rozkładu moralnego zarówno uzbrojonych pododdziałów, jak i ludności cywilnej. W wojnie nowej generacji dążyć się będzie do rozmieszczenia bojowych pododdziałów sił zbrojnych tylko w ostateczności. Z drugiej strony zmuszać się będzie przeciwnika do zaangażowania całego swojego potencjału. Pozwoli to destrukcyjnie oddziaływać na rząd i całe państwo, co w konsekwencji ma doprowadzić do jego upadłości³¹. Rosyjskie działania na Ukrainie jednoznacznie wskazują, że środowisko bezpieczeństwa w Europie staje się nieprzewidywalne. Celem rosyjskiego oddziaływania hybrydowego jest wywieranie presji i destabilizowanie sąsiednich krajów bez potrzeby przejmowania terytorium. Kombinacja i synchronizacja zakamuflowanych działań niemilitarnych wywołuje efekt zaskoczenia i utrudnia adekwatną reakcję, szczególnie organizacjom międzynarodowym funkcjonującym na zasadzie konsensusu. Wojna hybrydowa jest niebezpieczna, bo jest prosta i tania dla zewnętrznego agresora, ale kosztowna i negatywna w skutkach dla broniącego się³². Szantaż użycia przez FR broni nuklearnej oraz na szeroką skalę zastosowanie wojsk i broni konwencjonalnej, a także kreowanie zamrożonych konfliktów, stanowi duże zagrożenie dla bezpieczeństwa obszaru euroatlantyckiego. Aby nie dopuścić do powstania sytuacji kryzysowej na dużą skalę, należy podejmować działania zapobiegawcze.

Przeciwstawienie się zagrożeniom hybrydowym

Skoordynowane i asymetryczne działania FR, z zastosowaniem wielu instrumentów, kreują strategiczną dwuznaczność. Poprzez kompleksowe i wielowymiarowe oddziaływanie Rosja celowo wysyła błędne sygnały, co maskuje jej rzeczywiste zamiary, konfunduje adwersarzy, hamuje proces decyzyjny i czyni odpowiedź nieefektywną. Putin, dążąc do podziałów Zachodu i oddziałując na najsłabsze elementy za pomocą hybrydowej strategii, z zastosowaniem konwencjonalnej i niekonwencjonalnej taktyki, paradoksalnie doprowadził do zbliżenia między NATO a Unią Europejską (EU). Świadomość powagi sytuacji sprawiła, że obrona kolektywna dla NATO stanowi obecnie najwyższy priorytet, a UE chce wnieść do bezpieczeństwa tak dużo, jak jest to możliwe zarówno na polu politycznym, jak i militarnym.

31 Tamże.

32 N. Popescu, *Hybrid Tactics: Neither New Nor Only Russian*, European Union Institute for Security Studies, styczeń 2015, s. 2, http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Alert_4_hybrid_warfare.pdf [dostęp: 12.06.2015].

W celu zapewnienia gotowości Sojuszu do reagowania na nowe wyzwania w obszarze bezpieczeństwa, na szczycie w Newport zatwierdzono *Plan Działań na Rzecz Gotowości (Readiness Action Plan – RAP)*. Celem tego planu jest umocnienie obrony kolektywnej Sojuszu oraz wzmocnienie zdolności zarządzania kryzysowego. Elementy planu obejmują środki odnoszące się zarówno do nieustannej potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa sojusznikom, jak i strategicznej adaptacji sił i środków wojskowych Sojuszu do nowych wyzwań w obszarze bezpieczeństwa³³.

W ramach kontynuacji dotychczasowych, realizowanych w 2014 roku, środków zapewnienia bezpieczeństwa Sojusz zdecydował o utrzymywaniu ciągłej i rotacyjnej obecności sojuszniczych wojsk na ziemi, morzu i w powietrzu na terenie krajów wschodniej flanki oraz w akwenach morza Bałtyckiego, Czarnego i Śródziemnego. W dalszym ciągu Sojusz realizował będzie zintensyfikowane ćwiczenia, zwłaszcza na terytorium wschodniej flanki. Scenariusze tych ćwiczeń będą dostosowane do obecnych wyzwań, a szczególnie zagrożeń płynących ze wschodu. Świadomość sytuacyjna będzie zwiększana poprzez wykonywanie lotów samolotów AWACS na wschodniej flance, to jest w Polsce i Rumunii oraz zwiększenie wymiany informacji rozpoznawczej i wywiadowczej między sojusznikami i Strukturą Dowodzenia NATO³⁴. Utrzymana będzie wzmocniona misja nadzoru przestrzeni powietrznej Państw Bałtyckich *Baltic Air Policing*, w składzie 16 samolotów bazujących na lotniskach w Szawle (Litwa), Amarii (Estonia) oraz Malborku. Planowane jest wzmocnienie współdziałania pomiędzy Strukturą Dowodzenia NATO i dowództwami narodowymi oraz aktualizacja planów obronnych i ewentualnościowych dla krajów wschodniej flanki³⁵.

Druga część *Planu Działań na Rzecz Gotowości* obejmuje środki adaptacyjne niezbędne do zapewnienia pełnej zdolności Sojuszu do sprostania nowym wyzwaniom w obszarze bezpieczeństwa. W ramach tych środków Sojusz dokona reformy Sił Odpowiedzi NATO (SON). Planuje się zwiększenie ich liczby z 13 tys. do 25 tys. żołnierzy. Obecnie funkcjonujący zestaw SON będzie wzmocniony jednostkami ciężkimi i przeciwlotniczymi przygotowanymi do szybkiego rozmieszczenia w zagrożonym rejonie. W ramach SON powstaną siły o bardzo wysokiej gotowości do podjęcia działań (*Very High Readiness Joint Task Force – VJTF*) tzw. „szpica”. Będzie to

33 M. Banasik, *Zdolności NATO do działań ekspedycyjnych w przyszłym środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego*, Difin, Warszawa, 2015, s. 34 i 35.

34 *Wales Summit Declaration*, Newport, 29 września 2014, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm [dostęp: 26.02.2015].

35 M. Banasik, *Zdolności...*, s. 35.

jednostka o wielkości brygady wojsk lądowych, w składzie ok. 5 tys. żołnierzy, wsparta elementami pozostałych rodzajów sił (morskich, powietrznych i specjalnych). VJTF ma być zdolne do rozmieszczenia w zagrożonym rejonie w ciągu 2 do 5 dni od podjęcia decyzji. Gotowość elementów VJTF będzie sprawdzana w ramach ćwiczeń ogłaszanych z krótkim wyprzedzeniem. Osiągnięcie pełnej zdolności operacyjnej dla VJTF przewidywane jest w 2016 roku³⁶. Do tego czasu rolę tymczasowego VJTF pełnić będą elementy Zestawu Sił Odpowiedzi NATO 2015 złożone z pododdziałów niemieckich, holenderskich i norweskich³⁷.

Planuje się usprawnienie procesu decyzyjnego w zakresie aktywacji sił VJTF. Obecnie na użycie Sił Odpowiedzi NATO wymagana jest zgoda Rady Północnoatlantyckiej, co opóźnia proces ich aktywacji. Według wstępnych założeń jednostka VJTF będzie podporządkowana dowództwu ze Struktury Sił NATO, rotacyjnie jednemu z korpusów wysokiej gotowości NATO³⁸. W przypadku jej użycia w operacji na wschodniej flance NATO dowodzenie nad jednostką przejąłoby Dowództwo Wielonarodowego Korpusu Północny-Wschód ze Szczecina³⁹.

Równolegle do wdrażania *Planu Działań na Rzecz Gotowości Sojusz* będzie pracował nad wzmocnieniem zdolności w obszarze reagowania na zagrożenia hybrydowe, które obejmują szeroki zakres jawnych i niejawnych oraz militarnych, paramilitarnych i cywilnych działań ściśle ze sobą skoordynowanych. Sojusz powinien posiadać niezbędne narzędzia i procedury do skutecznego odstraszania i reagowania na te zagrożenia. W tym celu wzmocniona będzie komunikacja strategiczna, opracowane zostaną nowe scenariusze ćwiczeń z uwzględnieniem zagrożeń hybrydowych oraz wzmocniona zostanie koordynacja działań NATO z państwami i organizacjami partnerskimi⁴⁰. Krytycy uważają, że przeciwko niekonwencjonalnym działaniom FR NATO przygotowuje klasyczną odpowiedź. Niewątpliwie do przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym potrzebne będą również niekonwencjonalne zdolności, do których należy

36 Tamże, s. 35-36.

37 W. Lorenz, *Szpica NATO potrzebuje tarczy na wschodniej flance*, Biuletyn PISM nr 15, Warszawa, 9 lutego 2015, www.pism.pl/files/?id_plik=19213 [dostęp: 26.02.2015].

38 M. Banasik, *Zdolności...*, s. 59-60.

39 M. Bielecki, *Szczecin: Gen. Breedlove pozytywnie o zmianach w Korpusie NATO*, Polska Agencja Prasowa, 13 stycznia 2015, http://www.pap.pl/palio/html.run?_Instance=cms_www.pap.pl&_PageID=1&s=infopakiet&dz=kraj&idNewsComp=193014&file_name=&idnews=196325&data=&status=biezace&_Checksum=1294321664 [dostęp: 26.02.2015].

40 M. Banasik, *Zdolności...*, s. 36.

zaliczyć między innymi przeciwstawienie się dezinformacji, działaniom wywrotowym, czy atakom w cyberprzestrzeni.

Co prawda postanowienia z Walii wyznaczają pewne kierunki przeciwstawienia się zagrożeniom hybrydowym, ale wydaje się, że są one konsekwencją tradycyjnego myślenia. Nie można przecież stawiać czoła nowej idei starymi sposobami. Można w tym miejscu zadać pytanie, czy VJTF będzie w stanie przeciwstawić się niepaństwowym aktorom, stosującym niekonwencjonalne sposoby walki, procedury i techniki lub agentom prowadzącym działalność wywrotową, siejącym chaos, terror i zastraszanie? Czy w pierwszej kolejności nie należy rozpocząć od opracowania kompleksowej, nietradycyjnej strategii, pozwalającej na odpowiedź zarówno kolektywną, jak i pojedynczego państwa będącego celem ataku hybrydowego⁴¹? Konsekwencje wprowadzenia nowej strategii muszą znaleźć swoje odzwierciedlenie w doktrynie użycia sił zbrojnych, programach i praktyce szkoleniowej. Najważniejsze są jednak zmiany mentalnościowe dowódców i żołnierzy, pozwalające na walkę w jakościowo nowych uwarunkowaniach. W aspekcie operacji przeprowadzonej na Krymie, która nie była zbrojną napaścią, ale zoperacjonalizowaną nową formą wojny, można postawić pytanie: czy aktualnie obowiązujące podstawy prawne NATO i dostępne instrumenty reagowania są adekwatne do wymagań współczesnych wojen, nazywanych przez Gierasimowa *wojnami nowej generacji*⁴². Rozmach i skala działań wojennych prowadzonych przez FR są celowo ograniczane i utrzymywane przez agresora na poziomie poniżej dającego się, w miarę jednoznacznie, zidentyfikować progu regularnej, otwartej wojny⁴³. NATO będzie miało wielkie trudności z odpowiedzią, gdyż poziom agresji utrzymujący się poniżej przyjętych kryteriów dla zagrożeń klasycznych, nie pozwoli na zastosowanie instrumentów kolektywnej obrony, gdyż artykuł 5 Traktatu Waszyngtońskiego⁴⁴ mówi o zbrojnej napaści na jedną lub więcej

41 F. Sandor, *Hybrid Warfare Revisited*, vol. 5, nr 3, August 2015, s. 4, <https://globalecco.org/hybrid-warfare-revisited> [dostęp: 14.09.2015].

42 M. Banasik, *NATO...*

43 M. Banasik, *Wyzwania dla bezpieczeństwa wynikające z koncepcji prowadzenia wojny nowej generacji przez Federację Rosyjską*, [w:] T. Szmidtka (red.), *Zarządzanie bezpieczeństwem państwa – wyzwania i ryzyka*, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków, 2016.

44 Artykuł 5 Traktatu Waszyngtońskiego mówi, że *Strony zgadzają się, że zbrojna napaść na jedną lub więcej z nich w Europie lub Ameryce Północnej, będzie uznana za napaść przeciwko nim wszystkim i dlatego zgadzają się, że jeżeli taka zbrojna napaść nastąpi, to każda z nich, w ramach wykonania prawa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony, na mocy artykułu 51 Karty Narodów Zjednoczonych, udzieli pomocy Stronie lub Stronom napadniętym, podejmując niezwłocznie, samodzielnie, jak i w porozumieniu z innymi*

stron Sojuszu. *Plan Działania na Rzecz Gotowości* podpisany w Newport powinien stanowić kamień węgielny głębszych zmian zapisów w artykule 5 i opracowania nowej koncepcji strategicznej NATO, która będzie wyraźnie wskazywała nie tylko jak przeciwstawiać się kompleksowym zagrożeniom hybrydowym⁴⁵.

Unia Europejska uważa, że zagrożenia hybrydowe będą podlegały ewolucji wraz z rozwojem nowych technologii. Ocenia się, że należy podjąć działania zmierzające do zabezpieczenia wrażliwych elementów systemu bezpieczeństwa państwa. Istota filozofii obrony przed zagrożeniami hybrydowymi polega na kompleksowym rozpoznaniu efektów możliwych do osiągnięcia w ramach wojny hybrydowej, a następnie zbudowaniu systemu zdolnego do przeciwstawienia się zagrożeniom. Słuszne wydaje się założenie, że uderzenie hybrydowe jest zaprojektowane i ukierunkowane na najbardziej podatne elementy funkcjonowania państwa⁴⁶. W przypadku Ukrainy do krytycznych należy zaliczyć: 1) słaby rząd, instytucje państwowe i korupcję; 2) słabość struktur bezpieczeństwa i obrony państwa; 3) marginalizowanie rosyjskojęzycznej populacji; 4) duże uzależnienie od dostaw rosyjskiej ropy i gazu⁴⁷.

System obrony Ukrainy, podobnie jak i innych państw UE, tradycyjnie był przygotowany do obrony przed regularnymi siłami zbrojnymi państwa. Okazało się, że nie sprostał wymaganiom będącym konsekwencją pojawienia się aktorów pozapaństwowych, prowadzących tzw. *wojnę zastępczą*. Potwierdziła się teza, że obszarami wrażliwymi, a zarazem kluczowymi dla funkcjonowania państwa, są: ekonomia, sektor energetyczny i paliwowy, infrastruktura krytyczna, system finansowy, system łączności, transportu⁴⁸. W tym aspekcie szczególnie ważne dla UE będzie zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego poprzez zagwarantowanie dostaw energii z zewnątrz i dywersyfikację ich źródeł. Dobrze rozpoznane własne słabości stanowią podstawę przygotowania

Stronami działania, jakie uzna za konieczne, łącznie z użyciem siły zbrojnej, w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego. Traktat Północnoatlantycki i Ustawa o Jego Ratyfikacji (1949),
https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/traktat_polnocnoatlantycki_ustawa_o_ratyfikacji.pdf
[dostęp: 15.07.2015].

45 J. Lindley-French, *NATO...*, s. 10.

46 M. Banasik, *NATO...*

47 *Countering Hybrid Threats*, Food-for-thought Paper, European External Action Service (EEAS), Council of the European Union, 8887/15, Brussels, 13 maja 2015, s. 3.

48 M. Banasik, *NATO...*

skutecznego systemu ochrony i obrony przez zagrożeniami hybrydowymi⁴⁹.

Strategia przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym musi uwzględniać przekonanie potencjalnego agresora o konsekwencjach działania i cenie, jaką będzie musiał za nie zapłacić. Odstraszenie może być realizowane dwutorowo. Po pierwsze, konsekwencje sankcji mogą być wyrażone działaniami odwetowymi, w rezultacie czego wywołają duże szkody u atakującego i może się okazać, że atak był nieopłacalny. Po drugie, można znacznie podnieść poziom ochrony infrastruktury krytycznej i przygotować społeczeństwo na konsekwencje nieprzewidywalnych, negatywnych zdarzeń⁵⁰. Duży obszar do zagospodarowania tkwi w poszukiwaniu sposobów współpracy UE z NATO w przygotowaniu kompleksowego zastawu narzędzi do przeciwstawienia się zagrożeniom hybrydowym. Zintegrowane działanie tych organizacji, opierające się na wspólnej doktrynie, może stanowić w przyszłości podstawowy filar odstraszenia⁵¹.

W konkluzji należy stwierdzić, że kompleksowość zagrożeń hybrydowych wymaga strategii, na podstawie której należy kształtować politykę i wytyczne do podejmowania spójnych działań UE. Wnioski z debaty nad zagrożeniami hybrydowymi muszą znaleźć swoje odzwierciedlenie w nowej strategii bezpieczeństwa UE. Jeśli nie będzie opracowana wspólna z NATO strategia przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym, to strategia UE musi być komplementarna ze strategią NATO. Opracowanie wspólnej strategii przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym jest dużą szansą na poprawę relacji pomiędzy UE a NATO. Powinna ona stanowić podstawę wzajemnego wsparcia⁵². Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony UE, w aspekcie przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym, stanowi dobrą podstawę do wymiany informacji wywiadowczych, budowania nowych zdolności, w tym między innymi świadomości sytuacyjnej, prowadzenia szkoleń i ćwiczeń. Priorytetowe dla UE jest ustanowienie komórki integrującej informacje o zagrożeniach hybrydowych. Będzie miała ona kluczowe znaczenie dla ostrzegania o zagrożeniach i przygotowania stosownej odpowiedzi. Strategia komunikacji znacznie poprawi przesłanie kierowane do Federacji Rosyjskiej oraz przygotowanie odpowiedzi na wszelkie przejawy dezinformacji⁵³.

49 *Countering...*, s. 5.

50 M. Banasik, *NATO...*

51 *Countering...*, s. 6.

52 M. Banasik, *NATO...*

53 Tamże.

Podsumowanie

Biorąc pod uwagę brak stanowczej reakcji Zachodu, zmniejszające się zdolności ukraińskich Sił Zbrojnych i stale wzmacnianą obecność rosyjskich wojsk na terytorium Ukrainy, nie można wykluczyć rozszerzenia terytorialnego konfliktu i zamiaru zdobycia kontroli terytorialnej aż do Naddniestrza i tym samym odcięcia dostępu Ukrainy do Morza Czarnego. Nie można też wykluczyć transferowania metod stosowanych przez Rosjan w wojnie hybrydowej na inne regiony, w tym państwa bałtyckie. Zdecydowana większość ekspertów stoi na stanowisku, że niepowstrzymanie na obecnym etapie agresywnych działań rosyjskich na Ukrainie będzie skutkowało rosnącym zagrożeniem destabilizacji całego regionu Europy Środkowej i Wschodniej. Brak decyzji prezydenta Obamy, a także przywódców państw Europy Zachodniej, w sprawie dostarczenia na Ukrainę wsparcia militarnego jest coraz szerzej i ostrzej krytykowane, w tym zarówno przez niektórych przedstawicieli administracji amerykańskiej, jak i najwyższych dowódców wojskowych.

Rezultaty przeprowadzonych badań dowodzą, że działania FR podejmowane na Ukrainie nie są improwizacją, ale odzwierciedlają uporządkowane zastosowanie całego spektrum dostępnych dla strony przeciwnej narzędzi. W aspekcie całej sekwencji zdarzeń można postawić tezę, że dobrze się one wpisują w clausewitzowski paradygmat prowadzenia walki zbrojnej, który mówi, że wojna jest jedynie kontynuacją polityki innymi środkami. Sądzę, że działania hybrydowe odnoszą się właśnie do tych środków, natomiast zasady prowadzenia wojny, jej charakter i cele pozostają wciąż takie same⁵⁴.

Wydaje się mało prawdopodobne, żeby Rosja przekroczyła granice terytorium NATO, tym niemniej należy oczekiwać, że poprzez działania niemilitarne będzie próbowała zdestabilizować spójność zarówno NATO, jak i UE. Efektywna odpowiedź na działania hybrydowe wymagać będzie skoordynowanych działań obu organizacji. Do jej zapewnienia niezbędne jest posiadanie wspólnej doktryny przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym. NATO powinno pełnić rolę lidera w takich obszarach, jak przygotowanie odpowiedzi militarnej, wywiadu i odstraszenia, a w razie konieczności przeprowadzenie interwencji. Wydaje się, że w czasie pokoju najlepszym elementem odstraszenia jest stała obecność wojsk NATO na terytorium najbardziej zagrożonych państw. UE powinna odpowiadać za przeciwdziałanie w cyberprzestrzeni, politykę energetyczną, migracyjną i przeciwdziałania propagandzie. Celowe jest dążenie do osiągnięcia synergii w zintegrowanym zastosowaniu wszystkich instrumentów będących w dyspozycji obu organizacji⁵⁵.

54 M. Banasik, *Wojna...*

Dużym wyzwaniem zarówno dla obu organizacji, jak i państw członkowskich, szczególnie najbardziej zagrożonych, będzie redukcja wszelkich wrażliwości i podatności na zagrożenia hybrydowe. Ani NATO ani UE nie zagwarantuje absolutnego bezpieczeństwa krajów członkowskich w obliczu zagrożeń hybrydowych, ale na pewno pomoże w budowaniu odporności na nie. Poszczególne państwa powinny opracować i wdrożyć własną, niestandardową strategię bezpieczeństwa narodowego, która pozwoli na przeciwstawienie się zarówno zagrożeniom klasycznym, jak i hybrydowym, z pomocą oraz bez pomocy NATO. Do zrealizowania strategii muszą być przydzielone zasoby zapewniające pozyskanie wymaganych zdolności. Nie ulega wątpliwości, że kraje Europy Wschodniej, aby mogły podejmować przyszłe wyzwania muszą zmodyfikować fundamenty własnej struktury obronnej⁵⁶.

Bibliografia

1. Banasik Mirosław, *Wojna hybrydowa w teorii i praktyce Federacji Rosyjskiej*, Kwartalnik Bellona, nr 2/2016.
2. Banasik Mirosław, *Zdolności NATO do działań ekspedycyjnych w przyszłym środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego*, Difin, Warszawa, 2015.
3. Górka Marek, Grzegorz Tokarz (red.), *Společno-administracyjny wymiar bezpieczeństwa publicznego*, Koszalin, 2016.
4. Szmidtka Tadeusz (red.), *Zarządzanie bezpieczeństwem państwa – wyzwania i ryzyka*, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków, 2016.

Źródła internetowe

1. Bērziņš Janis, *Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defense Policy*, Policy Paper no 02, kwiecień 2014, <http://www.naa.mil.lv/~media/NAA/AZPC/Publikacijas/PP%2002-2014.ashx#page=6&zoom=60,-97,327>.
2. Bielecki Marcin, *Szczecin: Gen. Breedlove pozytywnie o zmianach w Korpusie NATO*, Polska Agencja Prasowa, 13.01.2015, http://www.pap.pl/palio/html.run?_Instance=cms_www.pap.pl&_PageID=1&s=infopakiet&dz=kraj&idNewsComp=193014&filename=&idnews=196325&data=&status=biezace&_Checksum=1294321664.

55 M. Banasik, NATO....

56 Tamże.

3. Chekinov Sergei, Bogdanov Sergei, *The Nature and Content of a New-Generation War, Military Thought*, nr 4/2013, http://www.eastviewpress.com/Files/MT_FROM%20THE%20CURRENT%20ISSUE_No.4_2013.pdf.
4. Clausewitz Carl, *O wojnie*, Lublin 1995, http://plikopedia.com/eL8pAJ/clausewitz_o_wojnie_download.zip.
5. *Conference On Security And Cooperation In Europe Final Act*, Helsinki, 1975, <http://www.osce.org/mc/39501?download=true>.
6. *Countering Hybrid Threats*, Food-for-thought Paper, European External Action Service (EEAS), Council of the European Union, 8887/15, Brussels, 13.05.2015.
7. Deep Alex, *Hybrid War: Old Concept, New Techniques*, Small Wars Journal, 02.03.2015, <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/hybrid-war-old-concept-new-techniques>.
8. Hoffman Frank, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies Arlington, Virginia, grudzień 2007, <http://www.comw.org/qdr/fulltext/0712hoffman.pdf>.
9. Hoffman Frank, *Hybrid Vs. Compound War, The Janus Choice: Defining Today's Multifaceted Conflict*, 01.10.2009, <http://www.armedforcesjournal.com/hybrid-vs-compound-war/>.
10. Jacobs Andreas, Lasconjarias Guillaume, *NATO's Hybrid Flanks: Handling Unconventional Warfare in the South and East*, NDC Rome, nr 112, kwiecień 2015, <http://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=798>.
11. Lambert Michael, *Hybrid War at Work in The Post-Soviet Space*, 24.05.2015, <http://estonianworld.com/security/hybrid-war-at-work-in-the-post-soviet-space/>.
12. Lindley-French Julian, *NATO and New Ways of Warfare: Defeating Hybrid Threats*, Conference Report, 19.05.2015, http://www.ndc.nato.int/news/current_news.php?icode=814.
13. Lorenz Wojciech, *Szpica NATO potrzebuje tarczy na wschodniej flance*, Biuletyn PISM nr 15, Warszawa, 09.02.2015, www.pism.pl/files/?id_plik=19213.
14. Maigre Merle, *Nothing New in Hybrid Warfare: The Estonian Experience and Recommendations for NATO*, German Marshall Fund of the United States, February 2015, <http://www.gmfus.org/publications/nothing-new-hybrid-warfare-estonian-experience-and-recommendations-nato>.
15. Mattsson Peter, Eklund Niklas, *Russian Operational Art In The Fifth Period: Nordic And Arctic Applications*, Umea, 2013, http://www.iesm.pt/cisdi/revista/Artigos/Revista_1_Artigo_1.pdf.
16. McDermott Roger, *Myth and Reality – A Net Assessment of Russia's 'Hybrid Warfare' Strategy Since the Start of 2014 (Part One)*, 17.10.2014, [http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=42966&cHash=6807c1930eae4cbece171314536d557c#.VWwltEZIPX4](http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews[tt_news]=42966&cHash=6807c1930eae4cbece171314536d557c#.VWwltEZIPX4).
17. Menkiszak Marek, *Doktryna Putina: Tworzenie koncepcyjnych podstaw rosyjskiej dominacji na obszarze postradzieckim*, Komentarze numer 131, 28.03.2014, http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_131.pdf.

18. Popescu Nicu, *Hybrid Tactics: Neither New Nor Only Russian*, European Union Institute for Security Studies, styczeń 2015, http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Alert_4_hybrid_warfare.pdf.
19. Sabak Juliusz, *W Rosji powstają prywatne armie*, Defence24, 28.06.2014, http://www.defence24.pl/news_w-rosji-powstaja-prywatne-armie.
20. Sandor Fabian, *Hybrid Warfare Revisited*, vol. 5, nr 3, August 2015. <https://globalecco.org/hybrid-warfare-revisited>.
21. Schadow Nadia, *The Problem with Hybrid Warfare*, 02.04.2015, <http://warontherocks.com/2015/04/the-problem-with-hybrid-warfare/>.
22. Šešelgytė Margarita, *Can Hybrid War Become the Main Security Challenge for Eastern Europe?*, 17.10. 2014, http://www.europeanleadershipnetwork.org/can-hybrid-war-become-the-main-security-challenge-for-eastern-europe_2025.html.
23. Smura Tomasz, Lipka Rafał, *Program modernizacji Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej – stan realizacji i perspektywy powodzenia*, Defence24, 21.02.2015, http://www.defence24.pl/Blog_program-modernizacji-sil-zbrojnych-federacji-rosyjskiej-stan-realizacji-i-perspektywy-powodzenia.
24. Sudoplatov Pavel and Sudoplatov Anatoli, *Special Tasks: The Memoirs Of An Unwanted Witness-A Soviet Spymaster*, 30.06.2006, <http://mailstar.net/sudoplat.html>.
25. *Traktat Północnoatlantycki i ustawa o jego ratyfikacji*, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/traktat_polnocnoatlantycki_ustawa_o_ratyfikacji.pdf.
26. *Wales Summit Declaration*, Newport, 29 september 2014, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm.
27. *Военная доктрина Российской Федерации*, 30 декабря 2014, <http://www.rg.ru/2014/12/30/doktrina-dok.html>.
28. Герасимов Валерий, *Новые Вызовы Требуют Переосмыслить Формы И Способы Ведения Боевых Действий*, Российской Федерации, Генерал Армии, Опубликовано в выпуске № 8 (476) за 27 февраля 2013, <http://www.vpk-news.ru/articles/14632>.
29. Месснер Евгений, *Хочешь Мира, Победы Мятежевойну!*, Москва, 2005, http://militera.lib.ru/science/0/pdf/messner_ea01.pdf.

SECURITY IN THE HYBRID THREATS ASPECT

Abstract: The current situation in the Ukraine confirms that the European thesis on solving conflicts with peace categories and through the road of diplomacy does not work in a perfect way. The evaluation of the Russian Federation's activity (RF) after occupying the Crimea shows that strategic objectives of Moscow spread farther. In the strategic dimension the hybrid war led by Moscow is measured up against the entire NATO as perceived being the main threat. Past experiences in the Ukraine and the theory assessment show that the new generation war run by the RF embraces multi-storey efforts directed at the state's function destabilizing, changing the internal order or/and leading to the state's bankruptcy not even necessarily seizing its territory. The complex nature of the hybrid threats requires undertaking integrated actions by the international community. It seems it will be possible to reach it while having the common NATO and EU doctrine on the hybrid threats counteraction. States, particularly those endangered, should draw up and implement their own accustomed strategy of the national security that will let opposing both classical and hybrid threats, with as well as without the NATO aid.